

NEFT TARİXİMİZ...

AZƏRBAYCAN XALQI ÖZ MILLİ SƏRVƏTLƏRİNİN SAHİBİDİR VƏ YA MILLİ NEFT SƏNAYESİ (1991-2010-CU İLLƏRDƏ)

Azərbaycan Respublikasının milli neft sənayesi böhranlı 1991-1994-cü illərdə

Sovet imperiyasının dağılması və keçmiş müttəfiq respublikaların müstəqillik əldə etməsi prosesi ilk baxışda asan görünə bilər, həlli çox ağır olan iqtisadi problemlər yaratdı. Sovet hakimiyyəti illərində yaradılmış ümumittifaq xalq təsərrüfatı kompleksi iflic vəziyyətə düşdü. Siyasi münasibətlərin kəsilməsi iqtisadi əlaqələrin qırılmasına və keçmiş postsovet məkanında ağır iqtisadi böhranın yaranmasına səbəb oldu.

1941-1945-ci illər müharibəsi dövründə alman faşizmi üzərində qələbədə və XX əsrin ikinci yarısında Rusiya Federasiyasında, Ukrayna, Qazaxıstan, Türkmənistan, Özbəkistan respublikalarında, habelə dünyanın bir çox ölkələrində milli neft sənayesinin yaradılmasında müstəsna rol oynamış Azərbaycanın özünün neft sənayesi 1980-ci illərin sonu - 1990-cı illərin əvvəlində respublikaya rəhbərlik edənlərin bu sahəyə diqqətsizliyi ucubandan ağır vəziyyətə düşmüşdü. Bu da bir tarixi həqiqətdir ki, XX əsrin 40-cı illərinin sonu - 50-ci illərinin əvvəlində və 60-cı illərin sonunda Azərbaycan neft sənayesinin məhv edilməsi üçün mərkəzi hökumətin bəzi yüksək rütbəli məmurları cəhdlər də göstərmişdilər. Lakin 40-50-ci illərdə Azərbaycan SSR rəhbərlərindən M.C.Bağirovun, İ.D.Mustafayevin, sonrakı illərdə isə ümummilli lider Heydər Əliyevin həyata keçirdikləri məqsədyönlü tədbirlər nəticəsində xalqımıza qarşı düşülmüş bu düşmənçilik niyyətləri baş tutmamışdı.

Müstəqilliyin ilk illərində (1992-1993-cü illər) respublikada neft hasilatı 12,5 mln tondan 9,6 mln tona, qaz hasilatı isə 9,9 mlrd kubmetrdən 6,5 mlrd kubmetrə enmişdi, yəni neft hasilatı 3 mln tonadək, qaz hasilatı isə 3,4 mlrd kubmetr aşağı düşmüşdü. Müstəqillik əldə etmiş keçmiş müttəfiq respublikalardan fərqli olaraq, 1991-1993-cü illərdə Azərbaycan iqtisadi böhranla bərabər, siyasi böhranla da üzləşmişdi. Bir tərəfdən, Rusiya Federasiyasının siyasi-hərbi yardımına arxalanan Ermənistanın hərbi təcavüzü, digər tərəfdən isə ölkə daxilində hakimiyyət uğrunda gedən amansız mübarizə Azərbaycanı vətəndaş müharibəsi və parçalanma həddinə qədər çıxarmışdı. Yaranmış ağır siyasi və iqtisadi böhrandan çıxmaq üçün həmin dövrdə respublikada cəmiyyətin bütün sağlam qüvvələrini öz ətrafında birləşdirə bilən, son dərəcə mürəkkəb hərbi-siyasi vəziyyətdən çıxış yolu tapmaq iqtidarında olan və ölkə iqtisadiyyatının aparıcı sahəsi olan neft sənayesinə sərmayə cəlb edə bilən qüvvə yox idi. Bu daxili amillərlə yanaşı, özünün geosiyasi vəziyyətinə görə Azərbaycan keçmiş SSRİ-nin süqutundan sonra dünya dövlətləri üçün kəskin mübarizə və maraq obyektinə çevrilmişdi. Belə bir vəziyyətin yaranmasının əsas səbəblərindən biri Azərbaycan Respublikasının zəngin neft və qaz ehtiyatlarına malik olması idi. Hələ XIX əsrin ikinci yarısından Azərbaycanın "qara qızıl"ının əsl qiymətini bilən xarici ölkə şirkətləri artıq 1990-cı ildən respublika hökuməti ilə Xəzər dənizindəki zəngin neft yataqlarının birgə işlənilməsi haqqında danışıqlara başlamışdılar. Azərbaycan neftinə olan bu marağın artmasında 1989-cu ildə Şotlandiyanın "Remko" şirkətinin Bakıya səfər edən prezidenti S.Reppin Böyük Britaniyaya qayıtdıqdan sonra BP şirkəti ilə apardığı danışıqların böyük rolu ol-

muşdu.

Hələ 1991-ci ilin qışında Abşeron yarımadasında neft istehsalında əlverişli şəraitin yaradılması üçün konkret işlər görülmüşdü. Yanvarın 18-də SSRİ hökumətinin və Azərbaycan SSR Nazirlər Sovetinin birgə qərarı ilə Xəzərin Azərbaycan sektorundakı "Azəri" yatağının birgə kəşfiyyatı və işlənilməsinə dair "Xəzərdənizneftqaz" Birliyinin və xarici ölkə neft şirkətlərinin iştirakı ilə birgə müəssisənin yaradılması üçün müsabiqə keçirilməsi qərara alınmışdı. 1991-ci ilin iyununda keçirilən müsabiqənin qalibi ABŞ-ın məşhur "Amoko" şirkəti elan edildi. Bundan sonra layihəyə "BP/Statoyl" alınsa, "Yunokaf", "MakDermott" və "Remko" şirkətləri də cəlb olundular. Ancaq layihədə 45 faiz iştirak payına malik olan "Amoko" öz liderliyini saxlayırdı. Lakin 1992-ci ilin birinci yarısında hakimiyyət uğrunda başlanan mübarizə və Xalq Cəbhəsi - Müsavat cütliyünün hakimiyyətə gəlməsi xarici şirkətlərlə nəzərdə tutulan müqavilənin imzalanmasını təxirə saldı. Lakin tezliklə AXC - Müsavat hökuməti də öz iqtisadi planında neft məsələsini ön plana çəkdi. 1992-ci ilin sentyabrında Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti (ARDNŞ) yaradıldı və o, xarici şirkətlərlə danışıqları davam etdirdi. 1992-ci ilin sonuna yaxın Xəzərin Azərbaycan sektorundakı dörd ən böyük neft yatağı - "Azəri", "Şahdəniz", "Çıraq" və "Günəşli" yataqlarında kəşfiyyat və başqa işlərin birgə aparılmasına dair beş niyyət protokolu imzalandı. "Amoko", "Penzoyl" və BP şirkətləri ilə yanaşı, layihəyə Türkiyənin "TPAO" şirkəti də cəlb edildi. Rusiyanın "Lukoil" şirkətinə və İran şirkətlərinə isə layihədə iştirakda imtina olundu. Bu isə o dövrdə onsuz da çox ağır siyasi vəziyyətdə olan Azərbaycan Respublikasına qonşu dövlətlər - Rusiya və İran tərəfindən göstərilən təzyiqlərin artmasına səbəb oldu. Rusiyanın əlində oyuncaq olan Ermənistan "dövləti" 1992-ci ilin mayında öz təcavüzünü genişləndirərək rus ordusunun birbaşa hərbi yardımını ilə Azərbaycanın böyük hərbi-strateji əhəmiyyət kəsb edən Şuşa və Laçın, 1993-cü ilin aprelində isə Kəlbəcər rayonlarını işğal etdi.

1993-cü ilin iyununda imzalanması nəzərdə tutulan müqavilənin şərtləri Azərbaycan Respublikasının bütün maraqlarına heç də tam şəkildə cavab verirdi. Müqavilənin şərtlərinə görə, ARDNŞ-in gəlir payı 70 faiz, xarici şirkətlərin gəlir payı isə 30 faiz təşkil edirdi. 1993-cü ilin mayında ARDNŞ ilə xarici şirkətlər arasında "Azəri", "Günəşli" və "Çıraq" yataqları üzrə birgə fəaliyyət haqqında 6-cı memorandum imzalandı və həmin il iyunun 4-də ARDNŞ-in Direktorlar Şurası birgə fəaliyyət haqqında bəyannamə qəbul etdi.

AXC - Müsavat rəhbərliyinin daxili və xarici siyasətdəki kobud səhvləri, səriştesizlik və təcrübəsizliyi 1993-cü ilin iyununda ölkədə ağır siyasi-ictimai və hərbi böhranın yaranmasına səbəb oldu. Ölkə daxilində vətəndaş müharibəsinin başlanması təhlükəsinin artmasını görən xalqın görkəmli ziyalıları təcrübəli dövlət xadimi Heydər Əliyevi Bakıya dəvət etdilər. 1993-cü il iyunun 15-də Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin sədri seçilən Heydər Əliyev elə ilk günlərdən çox ağır və həlli çətin olan məsələləri öz üzərinə götürdü, ölkə tədricən siyasi və hərbi böhrandan çıxmağa başladı. O, 1993-cü ilin ikinci yarısında respublikada yaranmış siyasi-iqtisadi və

hərbi böhran şəraitində AXC-Müsavat hakimiyyətinin hazırladığı neft müqaviləsinin imzalanmasını təxirə saldı. Bir il müddətində gedən danışıqlarda Prezident Heydər Əliyev bütün təzyiqlərə baxmayaraq, Azərbaycan xalqının mənafeinə xələf gətirə biləcək hər hansı işbirliyinə imza atmadı, yeni müqavilənin hazırlanması ilə bağlı nəzarəti öz əlində saxladı və bu işə yüksək ixtisaslı mütəxəssisləri cəlb etdi. Bundan əlavə, o, hazırlanmış yeni müqavilənin çox böyük dəqiqliklə yoxlanılması üçün xarici ölkələrdən də ekspertlərin daxil olduğu komissiya yaratdı. Prezidentin göstərişi ilə ARDNŞ-in rəhbərliyinə də təcrübəli mütəxəssislər cəlb olundu. Aparılan danışıqlarda əvvəlkindən fərqli olaraq, üç deyil, iki neft yatağı - "Azəri" və "Çıraq" yataqlarından söhbət gedir, pay bölgüsündə isə Azərbaycanın payı 80 faiz təşkil edirdi. Xarici şirkətlər tərəfindən ödəniləcək bonusun həcmi 500 mln. dollar müəyyən olundu ki, bu məbləğin də yarısı müqaviləni imzalayan şirkətlərin ölkələrinin parlamentində ratifikasiya edildikdən sonra dərhal ödənilməli idi.

Azərbaycanın müstəqil xarici və daxili siyasət yeridəcəyini yəqin edən Rusiyanın millitarist qüvvələri Ermənistan "dövlətinə" hərbi yardımını gücləndirərək 1993-cü ilin yay-payız aylarında respublikamızın Ağdam, Füzuli, Cəbrayıl, Qubadlı və Zəngilan rayonlarının işğal olunmasına şərait yaratdı. 1991-ci ildə SSRİ-nin süqutundan sonra Rusiyanın təcavüzkar dairələri müstəqillik əldə etmiş keçmiş sovet respublikalarında siyasi nəzarəti itirsələr də, hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi: "Mühüm vəzifə "Xəzər neft müqaviləsi"nin hazırkı şəkildə reallaşmasına imkan verməkdir. Bunun üçün hərbi və strateji planlarından daşınmaq istəmədilər. Bu baxımdan həmin dövrdə Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında təşkil edilmiş Müdafiə Tədqiqatları İnstitutunda hazırlanmış "Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizliyi üçün yaranan əsas xarici təhlükələrə qarşı müqavimət strategiyasının konseptual qaydaları" adlı sənəd diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə açıq-aydın deyilirdi